

Korhecz Papp Zsuzsanna, festő-restaurátor művész

A PILASZÁNOVITS HÁZASPÁR PORTRÉI ÉS RESTAURÁLÁSUK

A Vojnich-hagyaték¹ részeként 1967-ben került be e két reprezentatív, késő-biedermeier portré a múzeum képzőművészeti gyűjteményébe. A XIX. századi nemesi arcképfestés tipikus példái, szerzőjük Zabloczy Z. nem a legkiemelkedőbb művésze korának (sajnos semmilyen életrajzi adatot nem lehetett felkutatni róla), de ennek ellenére számunkra igen becses kor- és művészettörténeti értékkel bír. A festményeket eddig még nem állították ki, a restaurálás után a sérülések elkerülése érdekében a múzeum hivatalos helységének falát díszíti. Az életnagyságú képek ismeretlen szerző műveként és rossz beazonosítással kerültek restaurálásra 1997-ben. A szignóra és az 1859-es évszámra a tisztítás folyamán bukkantam rá a női portrén, a férfi arcképet érthetetlenül Vojnich Lajos (1805-1855) portréjának tulajdonították, noha nyilvánvaló, hogy párdarabjai egymásnak. A Történeti osztály Vojnich-hagyatékának fotótárából sikerült Pilaszánovits² Lajost azonosítani. A gyakorlati munkát kiegészítve a Történelmi levéltár Vojnich-dokumentumai között sok fontos személyes iratra leltem, mely közel hozta, szinte újra életre keltette a házaspárt³, úgy ahogy a restaurálás folyamán újra életre keltek maguk a festmények is.

¹ Fiuk Dezső (1854-74) 20-évesen hunyt el. Leányuk Mária (1857-1919) nőül ment ifj. Bajsai Vojnich Jakabhoz, a két portré így kerülhetett a Vojnichok birtokába a családfe halála után.

² A Pilaszánovits család egyes források szerint Pozsony vármegyéből, Iványi I. szerint Dalmáciából (Poglizsa) származott. Az utóbi a valószínűbb. A nemességet 1741-ben P. Jakab, Fülöp, István és János nyerték. A töröktől felszabadított, elnéptelenedett Délvidéken földbirtokát az új nemesség kétféleképpen szerezhetette: katonai szolgálataiért jutalomképp, vagy megvásárolva azt. A Pilaszánovichok esetében, mint ahogy arra címerük is utal (követ tartó daru), harci és határvédő tevékenységüknek köszönheték a birtokadományozást. A család Fülöptől ágazott szét és a roglaticzai előnevet használta, mivel a 1777-ben Roglaticzán nyertek donációt P. Dávid, György és Márk). P. Lajossal a család ezen férfiága kihal, a földszintes udvarház sem áll már.

³ Az édesanya gyermekeihez írott kedves, közvetlen meleg levélkéi 1863-ból, a bensőséges hangulatú családi fotók, a fiatal anya ravataláról készült fotók, és a halál alkalmából írt német nyelvű Elégia, az összetört férj által papírra vetett gyászjelentés piszkozata, Dezső fiuk ravatalképe megeleveníti a portrékon ábrázolt emberek jellemét, életüknek momentumait.

Zablóczy Z.: Pilaszánovitsné portréja, 1859, olaj, vászon, 127 x 97 cm,
sign.jk: Zablóczy Z. lelt. sz. Y: 1054



Átvételi állapot – Stanje pre restauracije

Az átvételi állapot részletes leírása

A kivételes szépségű Pilaszánovits Lajosné született Czabaji Horváth Iréne-t (1834-1864) a férjével ellentétes oldalú, fél-frontális beállításban festette meg a szerző, bal könyökével egy márványlapos asztalkára támaszkodik, melyen egy ékszeres ládikó (a gazdagság szimbóluma) látható. Jobb karját dús ráncolású szoknyáján nyugtatja. A nemesasszonyt díszmagyarban ábrázolták: barna haját arany pártá laza kontyba fogja össze, melyről hímzett fátyol omlik alá. Smaragddíszes gyöngynyakék, függő és ruhaékszerek

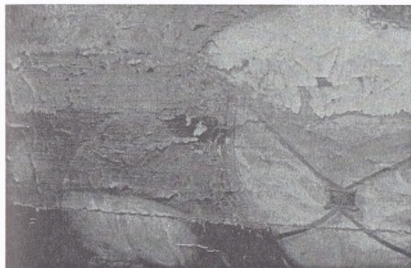
diszítik.⁴ Fűzős, vörös bársony ruhaderék és ráncolt alj, rajta hímzett tüllkötény, valamint a buggyos ujjú fehér ingváll teszik teljessé a pompás öltözeteket.⁵ A háttérben félrevont függöny és növényekkel teli kövása, a korra jellemzően.

A festmény hordozója, a sűrű, gépi szövésű (14 lánc, 13 vetülék/ cm²), gyári, vékony színezett (halványrózsaszín) krétaalapozású lenvászon ékelhető fenyőfa vakkeretre (10 cm széles, 2 cm vastag) volt felfeszítve kovácsoltvas szögekkel. A vászon megengedett és meghullámosodott, valamint a mechanikai sérülés következtében a jobb alkar mentén 5 cm hosszan kiszakadt és a kép középső sávjában, 50 cm szélességben vizesedés miatt deformálódott. A vászonra és a vakkeret hátoldalára kék és piros zsírkrétával felírták a képen ábrázolt személy nevét és születésének és elhalálozásának évszámát. A sarokdíszes aranyozott díszkeret, valamint a vakkeret és a vászon magas színvonalára arra enged következtetni, hogy a festményt egy művészeti központban, talán Budapesten készítették és a kor szokása szerint szalmába és dobozba csomagolva szállították haza.⁶

A pigmentréteg igen vékony, a szerző sok helyen lazúrosan festett, a ruha díszsein látunk csak pasztózus ecsetvonásokat. A kép legnagyobb felületén a festékréteg stabil, kivételt képez az a bizonyos átázott széles sáv, ahol a felület felhólyagosodott, felkagylósodott és több helyen le is pergett és minden érintésre pereg, valamint a szakadás szélei.

A lakkréteg besötétedett, oxidálódott, a jobb kézfej körül a nedvesség hatására fátyolosodás tapasztalható. A festményt por és szennyeződéskéreg fedti.

Korábbi beavatkozás nem tapasztalható.



Átvételi állapot – részletfelvétel (jól láthatóak a pergések feltáskásodások, repedések és a kagylósodott felület)

Stanje pre restauracije – detalj (bojeni sloj se ljušta, vidljiva su nabubrenja i isklakelurana površina)

⁴ A fülbevalók a fiatalasszony valós ékszerei voltak, a róla készült korabeli fotón is viseli őket. A művész valószínűleg csak az arcot festette meg az élő modell után, a kissé sematikus alak, ruha és háttérábrázolás gyengébb megfogalmazása is ezt támasztja alá.

⁵ E viselet a XVI-XVII.sz-i magyar nemesi női ruházatot eleveníti fel. A teljes ruházatot egy szűr szabású kabát egészítette ki, ami a fotókon meg is jelenik.

⁶ A családi fényképek és a levéltár adatai (F.I. 34. V/80) arról árulkodnak, hogy az év nagy részét Roglaticzán, a telet Baján töltötték, de sűrűn utaztak máskor is Bajára (ahol lakásuk vagy házuk volt) és Budapestre.

A díszkeret átvételi állapotának leírása

A sarokdiszes, aranyozott (fény és olajaranyozással készített) krétaalapozású és krétamasszával díszített díszkeret a nem megfelelő tárolás miatt több helyen megsérült, a jobb alsó sarokdíz és a belső szalagdíz darabkái hiányzanak, az alapozás pereg, az aranyozás igen kopott.

Fototechnikai vizsgálatok (mindkét festménynél megegyeztek)

Az átvételi állapot normál totál és részletfelvételeire korlátozódtak. Az UV és infra-felvételek elkészítéséhez sincsenek meg az elemi munka- és eszköz-feltételek. A fenti festmények azonban nem is igényeltek további kutatást, beavatkozás, átfestés nem volt rajtuk, „csak” a felvázolásra vonatkozóan kaphattunk volna információt.

A feltárt mű leírása

A tisztításra a konzerválást követően került sor, a besötétedett lakk és szennyeződésréteg eltávolítása után láthatóvá váltak a kép festészeti értékei, valamint az asztalka faragása alá került szerzői aláírás:

Prix Zabłóczy Z. 1859



A konzervált, letisztított,
kitömített állapot

Konzervirana, očišćena
i kitirana slika

Részletfelvétel a letisztított, kiegészített
díszkeretről

Detaljni snimak o očišćenom
i dopunjenom ukrasnom ramom



A restaurált festmény és díszkeret – Restaurirana slika i ukrasni ram

Zablóczy Z.: Pilaszánovich Lajos, 1859, olaj, vászon, 127 x 97 cm, lelt. sz.: Y 1049



Átvételi állapot – Stanje pre restauracije

Az átvételi állapot részletes leírása

A festmény Pilaszánovits Lajos⁷ (1815-1880) roglaticzai földbirtokost ábrázolja kissé megfiatalítva, idealizálva⁸. Jobb kezét csípőjén tartva, a bal, kesztyűt tartó kezével egy asztalkára támaszkodva, kontraposztban, bal lábára

⁷ P. Lajos P. Dávid dédunokája, P. Pál fia volt. A megyei alügyvéd tisztjét töltötte be. 1847-ben táblabíró. Az ópacséri születésű Czabaji Horváth Irénevel 1853-ban köt házasságot Baján. Felesége emlékéhez nem lett hűtlen, hosszú évekig élt még és ment később csödbe özvegyen. Fiukkal együtt a bajai ferencesek kriptájában nyugszanak.

⁸ A korabeli fotókon már erősen öszül.

nehezedve áll. Mögötte sematikus függönydrapériás, féloszlopos háttér. A körszakállas, bajszos P. Lajost korabeli ünnepi nemesi viseletben, díszmagyarban festették meg: fekete állógallérú zárt selyemdolmány, panyókára vetett, prémmel szegett, vörös bélésű, zsinóros sötétkék bársonymente és piros selyemtrikó nadrág. Bal oldalán kard függ. A ruhát régies, türkizköves, bogláros öv és pitykék díszítik.

A festmény hordozója (sűrű (13/14), gépi szövésű lenvászon, gyári tónusos krétaalapozással) jó állapotú ékelhető fenyőfavakkeretre volt felfeszítve. A vászon hátoldalára az ábrázolt neve, születési és elhalálozási évszámait írták kék krétával. A nedvesség következtében az írás elhalványodott, elmosódott. A hordozó megereszkedett, meghullámosodott, a vizesedés miatt összeugrott, deformálódott, a jobb kéznél, mechanikai sérülés következtében V alakban (6 cm) kihasadt. A húzószélek kiroytosodtak.

A vékonyan felvitt alapozás és olajfestékréteg a kép legnagyobb részén stabil, viszont ahol (a fej, a mente jobb gallérja és kardmarkolat sávjában) nedvesség érte, ott felhólyagosodott, felkagylósodott és igen pereg. Mechanikai sérülés következtében - végigkarcolták a képet-, a bal vállnál lepergett a pigmentréteg.

A lakkréteg besötétedett-oxidálódott, a festményt por és szennyeződésréteg fedi.

A képen semmilyen korábbi beavatkozás nem tapasztalható.

A díszkeret átvételi állapotának leírása

A sarokdíszes, aranyozott (fény és matt-olajaranyozással, krétamasszás és krétaalapozással készített) díszkeret bal alsó sarokdísze és a belső szalagdísz darabkái hiányzanak. A rossz tárolási körülmények folytán következtek be e sérülések. Az aranyozás kopott, a keretet por és szennyeződésréteg fedi.

A feltárt mű leírása

A tisztításra a konzerválás után került sor. A besötétedett lakk és szennyeződésréteg eltávolításával láthatóvá váltak a festmény eredeti festészeti értékei. Sajnos a felhólyagosodott pigmentréteg a vasalás után sem tudott teljes mértékben visszasimulni a deformáltsága miatt.

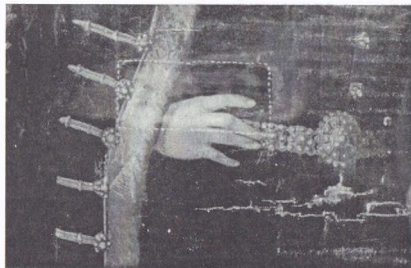
A restaurálás menete (mindkét képre vonatkozik)

1. A festett felület levédése (Nowotex papírszövet és CMC+4%-os zselatin ragasztókeverék)
2. A vakkeretről történő levétel és a vakkeret megtisztítása, súrolása.
3. A hátoldal mechanikus tisztítása.

4. A húzószélek levasalása és megerősítése új vászoncsíkok felragasztásával (CMC+Plextol)
5. A szakadás élberagasztása (PálmaFa vízálló- (poli-vinil acetát vizes diszperziója))
6. A hordozó kifeszítése, kiegyenesítése.
7. Viasz-gyantás konzerválás kézi vasalással.
8. Az átfolyt, fölösleges massa és a védőréteg eltávolítása.
9. Tisztítás. A lakk és szennyeződésréteg eltávolítása-leoldása.
10. Az alapozás rekonstrukciója-tömítés zselatinos kréta masszával, valamint annak eldolgozása és szigetelése
11. Aláfestés- az elsődleges akvarell retus.
12. Viasz-gyantás újrasalás, a hordozót erősítő nátron-papír réteg felvasalása.
13. A dublir lenvászon felragasztása (rozsliszt kleisterrel).
14. A vakkeretre történő felfeszítés.
15. A védő dammár lakkréteg felvitele.
16. A pigmentréteg rekonstrukciója- olajretus.
17. Felső védő réteg - matt lakk spray (Damar opaca/Ferrario)

A konzerválást követő
tisztítópróbák

Probna čištění nakon
konzervacije



A díszkeretek restaurálása

1. Tisztítás

2. A hiányzó sarokdízsz rekonstrukciója (negatív készítés és kiöntés).

3. Tömítés (enyves kréta masszával) és szigetelése.

4. Bronzporos retus (az eredeti, kissé kopott aranyfelület megőrzése miatt csak a tömítéseket illesztettem be)

5. Védőréteg (Paraloid B72) felvitele.

A restaurált műtárgyakra vonatkozó tárolási feltételek kielégítőek, a festmények nincsenek kitéve közvetlen napfénynek, valamint nagy hőmérséklet és nedvességingadozásnak.

Az elkövetkező esztendőkre tervezett portrékiállítás alkalmával az érdeklődő közönség is örömet lelheti ezen reprezentatív festményekben és talán a majdan újra életre keltett múzeumi Galériában is helyet kaphatnak.



Restaurált festmény és díszkeret – Restaurirana slika i ukrasni ram

PORTRETI BRAČNOG PARA PILASANOVIĆ I NJIHOVA RESTAURACIJA

Reprezentativni (127 x 97 cm) portreti Lajoša Pilasanovića (1815-1880), (Y- 1049) i njegove supruge Irene, rođene Horvat (1834-1864), (Y-1055) su od 1967. godine deo Likovne zbirke Gradskog muzeja (ostavština Vojnić). Slike su restaurirane 1997. godine i prilikom radova pronađen je potpis mađarskog slikara Zablocija (Zablóczy Z.) i godina 1859. Portreti su verovatno rađeni u nekom većem slikarskom centru, možda u Budimpešti, i samo su likovi slikani uživo. Bračni par je prikazan u svečanom mađarskom odelu. Slike su u pozlaćenim ukrasnim ramovima koji su takođe restaurirani.

Slike su pretrpele razna mehanička oštećenja, a velika vlaga je nanela najveće štete podlozi i bojenom sloju (veoma tanak i stabilan na najvećem delu slike) koji je potamneo zbog oksidiranog vernira i naslaga.

Nosilac, laneno platno gustog fabričkog tkanja, je iskrivljeno i pocepano na više mesta, deformisano od vode, a i rubovi su trošni. Bojeni sloj sa tankom kredno-tutkalnom podlogom je nabubreo, klakeliran, popucao na površinama gde je slika dobila vlagu. Bojeni sloj i podloga se na tim površinama ljupe i nedostaje. Konzervacija je bila neophodna, ranijih radova nije bilo. Ukrasni ramovi su oštećeni, nečisti, neki ukrasni delovi nedostaju, a kredno-tutkalna podloga se ljupe na manjim površinama.

Slika je nakon zaštite bojenog sloja zakrpljena i izravnana, pa konzervirana smesom voska i kolofonijuma. Posle čišćenja urađena je rekonstrukcija podloge (kredno-tutkalnim kitom) i bojenog sloja (podslikavanje akvarelom i završni retuš sa ispošćenim uljanim bojama). Slika je nakon dvoslojnog (natron papir, laneno platno) dubliranja i zaštite verniranjem (damar lak) vraćena na originalni kajla blind ram.

Ukrasni ram je očišćen, konzerviran sintetičnom smolom (Paraloid) i nedostajući delovi su rekonstruisani. Ram nije ponovo pozlaćen, već retuširan bronzanim prahom.

Nakon restauracije slike su okačene u zajedničkim prostorijama Muzeja da se ne bi ponovo oštetile jer su u tim prostorijama odgovarajući klimatski i vazdušni uslovi za umetnička dela, a takođe i zbog izlaganja bar nekih dela iz Likovne zbirke jer muzejska Galerija već 14 godina pauzira.

PORTRAITS OF THE PILASANOVICH MARRIED COUPLE AND THEIR RESTORATION

The representative (127 x 97 cm) portraits of Lajos Pilasanovich (1815–1880), (Y–1049) and his wife Iren, born Horvat (1834–1864), (Y–1055) are the parts of the fine arts collection (the Vojnich inheritance) of the Municipal Museum in Subotica from 1967. The pictures were restored in 1997. and during the treatment the signature of the Hungarian painter, Z. Zabloczy was found from 1859.

The portraits were probably made in one of the more important painting centers, maybe in Budapest, and only the figures were painted in live. The married couple is shown in the Hungarian dress suit. The paintings are in the gilded frames, which are also restored.

The paintings suffered different mechanical damages, and the moisture harmed mostly the foundation and the painted layer (very thin and stable on the greatest part of the paintings) that had got tarnished because of the oxidized varnish and stratum.

The carrier, thick factory linen deformed by moisture, was mildly wrinkled and torn on many parts and the edges were dilapidated. The paint layer and the thin, chalk-with-animal glue foundation were bloated and cracked on the surfaces, which had been exposed to moisture. On these parts the paint layer and the foundation were shelling and somewhere even missing. The conservation was inevitable. There were no previous treatments. The decorative frames were damaged, unclean, some decorations were even missing, and the chalk-with-animal glue foundation was shelling on some parts.

After protecting the paint layer, the paintings were patched and straightened. The next step was to conserve them with a mixture of wax and colophony. After cleaning, the reconstruction of the foundation (with chalk-with-animal glue putty) and the paint layer were done (the base painting and the final retouch with lean colours). The paintings were brought back to the original frames after two layers doubling (with natron paper and linen) and protected by varnishing (dammar lacquer)

The decorative frames were cleaned, conserved with synthetic resin (Paraloid), and the missing parts were reconstructed. They were not gilded again but retouched with bronze powder.

After restoring, the paintings were, for their safety, hung on the wall in the gathering chambers of the Museum because there are appropriate climate and light conditions there. And last but not least, in that way we have a few paintings from the Fine Art collection exhibited, because the Art Gallery of the Museum has been closed for 14 years.

